

Zavoláme, dáme vědět

Příběhy Romek, které se setkaly s bezdomovectvím

Úvod

Historie a současnost romského útlaku

Původ romského obyvatelstva na území dnešní České republiky sahá až do 15. století. Romové a Romky pocházejí z Indie, odkud se postupně dostaly do Evropy. Zpočátku bylo romské obyvatelstvo přijímáno poměrně pozitivně, avšak postupem času vůči nim začala ve společnosti růst silná nedůvěra spojená s diskriminací.

Ve 20. století čelilo romské obyvatelstvo v Československu systematické perzekuci. V letech 1942–1943 bylo z protektorátu Čechy a Morava deportováno přes 5 000 Romů a Sintů do koncentračních táborů, kde většina z nich zahynula. Tato událost, označovaná jako holokaust Romů a Sintů, se dá považovat za vůbec nejtragičtější kapitola romské historie.

Zanedlouho po 2. světové válce Československo zahájilo politiku nucené asimilace romského obyvatelstva. V 50. letech bylo mnoho z nich přesídleno do českého průmyslového severu a sudetoněmeckých oblastí, kde byly nuceny vykonávat těžké manuální práce v dolech (mj. uranových) nebo hutích. Mezi vůbec nejzávažnější formy násilné asimilace patřila nedobrovolná sterilizace romských žen, která probíhala od 70. let a dále pokračovala i po Sametové revoluci. Tisíce romských žen byly sterilizovány bez jejich svobodného a informovaného souhlasu, což mělo fatální důsledky pro jejich osobní život i celou komunitu.

Rasismem motivované asimilace a systematická diskriminace přispěly k postupnému vyloučení romských obyvatel na periferie společnosti. Po roce 1989 se situace Romek a Romů paradoxně ještě zhoršila. Ztráta zaměstnání v průmyslových odvětvích, diskriminace na trhu práce a omezený přístup ke vzdělání vedly k nezaměstnanosti i dalšímu sociálnímu vyloučení. Příkladem toho může být výstavba betonové zdi mezi rodinnými řadovkami a třemi činžáky, v nichž tehdy bydleli sociálně slabí Romové, v Maticíni ulici v Ústí nad Labem roku 1999. Romky a Romové byly často vytlačovány do zdevastovaných lokalit s omezeným přístupem ke službám, kvalitnímu bydlení a vzdělání.

Sociální vyloučení a cesta k bezdomovectví

Tento nekonečný cyklus chudoby a vyloučení je u této skupiny obyvatel přímo spojen s rizikem bezdomovectví. Mnoho Romek a Romů tak v České republice dlouhodobě čelí bytové nejistotě, diskriminaci na trhu práce, v přístupu ke vzdělání a zdravotnictví, v jednání s policií a úřady a celkové ekonomické nestabilitě. (Také romské uprchlictvo z Ukrajiny čelilo diskriminaci při žádostech o poskytnutí dočasné ochrany a poskytnutí bydlení). Na tento fakt opakovaně upozorňuje Evropská komise.

V Česku, kde se sociální mobilita dlouhodobě snižuje, se problémy Romek a Romů často dědí. Příjmová chudoba romských domácností je pětikrát vyšší než v obecné domácnosti. Přes tři čtvrtiny osob z romské menšiny bydlí v nájmu, což je samo o sobě obrovský zdroj (nejen) finanční nejistoty, a 9 z 10 Romek a Romů žije v přelidněných domácnostech. Sociální důvody, diskriminace i politika bydlení vedou k rozbitým vztahům až odebrání dětí: více než polovinu dětí v ústavech v předškolním věku tvoří právě romské děti.

Romské žactvo prochází segregovaným školstvím, které spolu s předsudky překáží jejich úspěchu na pracovním trhu: výsledná nezaměstnanost mezi Romkami a Romy je 18 %. Pokud se jim práci podaří sehnat, setrvávají v pracovní nejistotě: polovina uvádí, že je zaměstnaná na dobu určitou. Ženy tíží pečovatelské závazky a 13 % romských žen se ani nedomnívá, že by práci našly.

Bez možnosti opřít se o sociální či finanční kapitál ve svém okolí mají Romky a Romové k pádu do bezdomovectví mnohem blíž a následně vymanění se z něj je pro ně o mnoho obtížnější. Česko data o zastoupení Romstva mezi lidmi bez domova neshromažďuje, v Jako doma však podíl Romek odhadujeme na 40 % klientstva registrovaných sociálních služeb Jako doma a 17 % zaměstnankyň sociálního podniku Kuchařky bez domova. Je alarmující, že i ty Romky a Romové, které potká lepší osud, statisticky umírají o 18 let dříve než průměrný Čech nebo Češka.

Nezlomné hrdinky z Jako doma

I když svou příslušnost nelze skrýt, vzhledem k fyzickým rysům mnoho Romek a Romů čelí sociálnímu vyloučení a negativním stereotypům. V důsledku toho se někteří rozhodují potlačovat kulturní projevy své identity – zřeknout se romštiny, vzdát se tradičních zvyků nebo se vyhýbat romské komunitě, aby se přizpůsobili normám většinové společnosti.

Abychom se nepodíleli na dalším řetězení stereotypů, rozhodli jsme se v souladu s dlouhodobou praxí Jako doma dát hlas přímo těm, kterých se téma týká, a nahlédnout do prožívání několika našich klientek formou rozhovorů. Na přání klientek přitom zachováváme jejich anonymitu, respektive necháváme je v textech vystupovat pod vymyšlenými jmény. V rozhovorech mluvíme o systémových nespravedlnostech a rasismu, ale probíráme i veselé věci a optimistické výhledy do budoucna, které jen potvrzují to, co v Jako doma už víme. Že jsou to nezlomné hrdinky, které si zaslouží, abychom za nimi stáli.

Poslední rozhovor jsme pak vedli se sociálním pracovníkem a kamarádem Dominikem, kde kromě jeho života, osobní zkušenosti a vztahu k romské identitě probíráme i specifika romského bezdomovectví a sociální

Eva

Jak by ses nám představila?

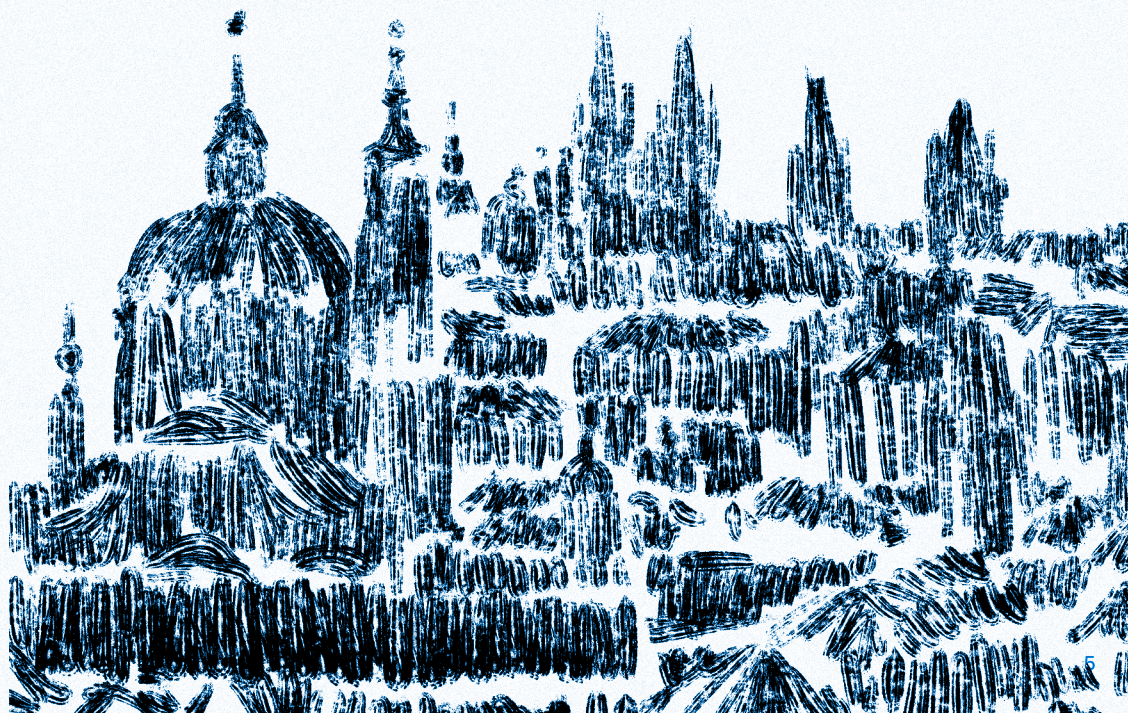
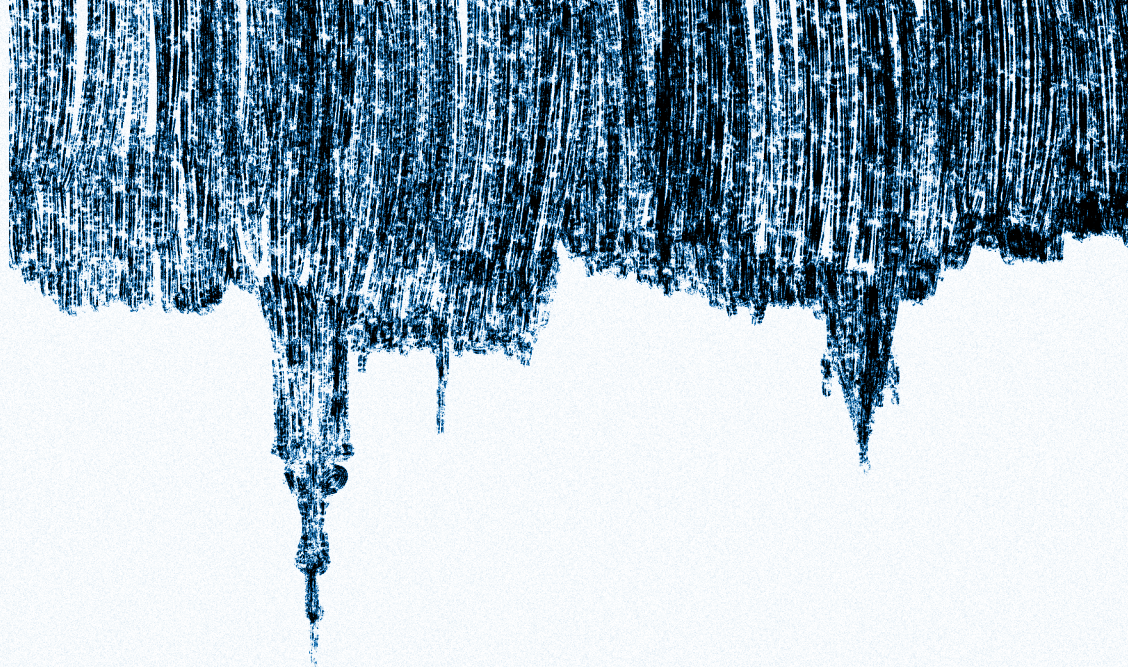
Pocházím ze Zlína, jsem z pěstounské péče, je mi 38 let. Moje koníčky jsou hlídání malých dětí od dvou do pěti let, mám ráda já je a ty děti zase milujou mě. Nejlepší je taky hudba a zpěv.

Moji blízcí, třeba moje mamka, by o mě řekla, že su spolehlivá, temperamentní a udělám něco dřív, než si to rozmyslím. Asi by taky řekla, že jsem impulzivní, a tak dál. Když su se správnou skupinou, tak su skvělá, ale když se chytnu špatné skupiny, je to špatný. Když jsem se třeba chytla té špatné skupiny, tak se se mnou mamka ani nechtěla bavit. Chtěla pro mě to nejlepší, a já měla svou hlavu a šla jsem jinou cestou, nevěřila jsem jí, že pro mě chce to nejlepší. Kdyby to šlo vrátit, všechno bych udělala úplně jinak.

Já si myslím, že mám až moc dobrou povahu. Pomáhám všem lidem, i těm, kteří si mě neváží a pak mě třeba odhodí, když nemám finance. I kvůli tomu jsem dostala opatrovníka, aby nikdo nemohl té povahy zneužít, někdo mě musí radši hlídat. Jsem hodně rozdačká a vrací se mi to špatným způsobem. Jsem přátelská, ráda se začlením do skupiny a ráda dělám zábavu. Třeba se mi líbil ten večírek (pozn. vánoční večírek na ubytovně), kde jsme to rozjelx naplno.

Jaká je tvoje zkušenost s životem bez domova?

V devatenácti letech jsem utekla od rodiny a tak to začalo. Během toho jsem ještě studovala školu a bylo to docela těžký, studovat a být bez domova. Vůbec jsem nevěděla, co mám dělat a kam mám jít. Na romské škole, kde jsem studovala, mi pomohli najít bydlení, ale pak už to zas bylo špatný, tak mě zase z tam vyhodili. Pak jsem bydlela díky kamarádce někde na nějaké charitě, kde jsem mohla jen spát, ale vůbec jsem se neměla kde učit, a pak jsem se ve Zlíně dostala zase do špatného stavu. Někdo mi nabídl drogy, protože přes den to nešlo - bála jsem se, že bych někde usnula. Zkusila jsem teda i drogy, chytla jsem se špatné skupiny lidí. Ale furt jsem měla tu myšlenku na to chování, co jsem měla od rodiny, ale prostě... bylo to nepříjemné, jak člověk dokáže být špinavej. Ale furt sem si uměla dokázat někde zařídit veřejnou sprchu, dokázala jsem si vydělat nějakým způsobem na oblečení. Hodně mi vadilo, jak to mají ostatní lidi bez domova, že si tak zvykli na to žít ve špině. Já i kdybych měla šlapat, prostě si vydělám na to, abych měla na sprchu nebo na čisté oblečení.

Cizí lidi mi často pomáhalx. Často i víc než moje rodina, kde jsem bydlela. Často jsem na ulici prosila o nějaké drobné na čaj, že je mi zima. Jeden pán se zastavil, bylo mu to líto a zaplatil mi pokoj mně i sobě na hotelu. I se snídání. A ráno u snídaně mi dal 2000 Kč s tím, ať je využiju, jak chci. Jednou jsem šla spát do mezipatra v paneláku a tam jsem potkala jako kdyby dva anděly. Zastavilx se u mě dva lidi, ptalx se mě, co tam dělám a jestli mám hlad. Pak mě vzalx do restaurace, najedla jsem se, vzalx mě zpátky do paneláku a nechalx mě přespat v bytu. Ráno mě vzalx do azylového domu, kde mě mohlx přijmout, tak jsme tam jelx. A pomohlx mi se vším všudy, na rozloučení mi ještě nakoupilx jídlo a dalx peníze na novou občanku. A to bylo poprvé a naposled, co jsme se vidělx. To jsou zkušenosti, kdy jsem si jen řekla, “to je mazec”.

Když jsem potřebovala od mamky půjčit 2000 Kč na kauci, tak mi řekla, že to ne, že to nemá. Ty cizí lidi - nebo andělé - mi často pomohli víc než rodina.

Chvilku jsem pak později taky bydlela v azylu. Později mi volala paní ze sociálního odboru ze Zlína, že pro mě mají startovací byt. Pak jsem tam bydlela sama pět let. Později jsem ještě chvíli žila v městském bytě. Když jsem tam bydlela, chtěla jsem pomáhat ostatním, co bylx zrovna na ulici, a kvůli tomu si na mě sousedé stěžovalx, podávalx na mě stížnosti. Takže jsem musela z bytu pryč a byla jsem zase na ulici.

To už jsem se dostala do Prahy, kde jsem taky byla na ulici. Pak jsem se dostala na ubytovnu, ale ze sociálky trvalo, než poslalx platbu za nájem, a tak mě vyhodilx a já byla zase na ulici. Snažila jsem se jim vysvětlit, že za to nemůžu já, ale sociálka, ale oni to vůbec nechtělx pochopit. Takže jsem spala celou noc na schodech ubytovny, ale naštěstí hned druhý den platba přišla. Příští měsíc se to ale zase opakovalo a zase mě vyhodilx.

Pak mi někdo doporučil organizaci Mezi domy, kde se mnou spolupracoval sociální pracovník a našel mi azylový dům, kde zrovna mělx volno, a mohla jsem bydlet. Strávila jsem tam asi rok. Mezitím jsem si podala žádost na městskou ubytovnu, ve které bydlím teď. Mám podanou žádost také na sociální bydlení. Jsem šťastná, že na ubytovně, kde jsem, mám samostatný pokoj. Jsem v klidu, mám zázemí.

Jak vypadá tvůj den?

To je jak kdy. Někdy ho proležím, prospím celý den. Někdy lítám s kamarádama po venku nebo jsem na návštěvě. Nebo vezmu svůj reprák a jdu do společnosti, hraju písničky a je mi to jedno. Mám ráda pouštět lidem písničky, svůj hudební výběr. A někdy nemusím být ani ve společnosti známých lidí, stačí vidět, že kolem mě někdo je.

Jaké pro tebe je hledat si práci?

Když jsem byla ve Zlíně, tak to byl velký problém, protože tam bylo hodně rasismu. Když jsem třeba šla na nějaký pohovor, tak mi kolikrát bylo řečeno, že “tmavé neberou”, takže tam ta práce prostě nebyla. Pak jsem se ocitla tady a tady to bylo jiné, že jsem až koukala, že jim bylo jedno, jestli su Romka, nebo ne, takže to byl velký rozdíl. To velkoměsto je vážně výhoda pro ty Romské lidi, kteří chtějí pracovat. Ve Zlíně jsem už fakt ztrácela naději, byla jsem tam na sociálce a každý měsíc jsem čekala na malou směšnou částku.

Brácha mi pomohl najít si první práci v Praze, posílal se mnou životopisy a tak. Uklízela jsem kanceláře. Když jsem dostala první výplatu, která byla asi 19 000 Kč, tak jsem tomu nemohla uvěřit, bylo to wow. Najednou jsem si mohla koupit věci, na které jsem s těmi dávkami hmotné nouze ani nemyslela.

Jaké pro tebe je hledat si bydlení?

No tak to bylo taky těžký. Setkávala jsem se s tím, že mě jako Romku do bytu nechtělx, a taky byl hlavně problém zaplatit kauci. Pak jsem si zařídila trvalý pobyt v Praze a díky tomu jsem mohla žádat o bydlení tady na ubytovně nebo jsem mohla žádat i o ten městský a sociální byt v Praze, protože tam, kde jsem měla trvalý pobyt předtím (Karviná), žádné možnosti sociálního nebo městského bytu nebyly.

Co ti dělá radost?

Radost mi dělá, když můžu být mezi lidma a dělat zábavu, uskutečnit nějakou činnost. Miluju, když můžu ostatním pouštět tu hudbu z repráku. Když jsem bydlela na Armádě spásy, tak jsem jim tam pouštěla hudbu a onx to pak chtělx znova. Miluju, když se takhle můžu projevit! Hudba mi pomáhá taky na úzkosti. Pomáhá mi mít kolem sebe někoho, kdo mi kdyžtak může pomoci zvládnout náročné stavy a třeba přijít na jiné myšlenky. Nebo mi pomáhá můj plyšák, zmírnit úzkost.

A ještě mi dělá radost, když jsem s bráchou, vezme mě třeba na jídlo a můžu taky přijít na jiné myšlenky. A taky mám ráda dělat to pro ostatní - třeba když jsem vás (sociální pracovnice) vzala dnes k sobě na pokoj a ukazovala jsem vám ho. To jsem vás taky chtěla trochu rozptýlit od práce.

Vnímáš se jako Romka? Co to pro tebe znamená?

No, jak se to vezme. Vyrůstala jsem v bílé rodině v pěstounské péči. Chování bílých lidí a Romů je úplně jiné. A tím, jak jsem vyrůstala v bílé rodině, tak jsem si moc tu romskou kulturu neosvojila.

Později jsem dostala možnost jít na romskou školu. Šla jsem tam kvůli studiu a ne kvůli chození ven po škole a děcka na mě byly hnusný, že jsem nebyla v kolektivu, ale zavřená v pokoji. Jednoho dne jsem někomu řekla, že se necítím jako Romka, a zeptala se jich, proč se tak chovají. A nechtěla jsem s nimi jít ven. Ten kluk, kterému jsem to řekla, to řekl řediteli a on zahájil schůzku v aule, kde byli všichni Romové a mě si pozval dopředu, připravil tam zrcadlo a postavil ho přede mě. A položil mi otázku, proč jsem řekla, že se necítím jako Romka. To pro mě bylo těžký. Řekla jsem jim pravdu, řekla jsem že se necítím jako Romka, protože jsem vyrůstala v bílé rodině, a že oni se chovají jako hovada. Jeden člověk se mě tam zastal, ať mě trošku pochopí, že jsem přeci nevyrůstala jako onx. Myslím, že to toho ředitele urazilo, protože jsem řekla, že já se tak necítím. Po tomhle zážitku jsem pak do školy ještě chvíli chodila.

Na romské škole jsem ale měla ještě problémy, sexuálně mě tam obtěžoval jeden učitel. Na intru jsem se svěřila nějaké paní, ta to volala řediteli, a z toho byla schůzka, kam jsem šla já, ten učitel, ředitel. Učitel to samozřejmě zapřel a já neměla jinou možnost, než odejít ze školy. No a pak jsem byla zase na ulici. Takže z ročníku, kde nás nastupovalo 52, třídu dokončil 4 lidi. Uměla jsem dobře anglicky a když třeba někdy chyběl nějaký učitel, tak jsem třeba musela doučovat místo něj.

Brácha, co romskou školu studoval přede mnou, tak školu dokončil v pohodě, ale bylo to pro něj o hodně jednodušší, možná i proto, že to je muž.

Jinak já se ani nějak moc nebavím s romskými lidma, krom pár kamarádů třeba.

Venku to hodně rozlišuju - jsou normální cigáni, jako třeba já a brácha, a jsou olašští cigáni. A před některýma Romama utíkám pryč, protože když jim třeba nic nedám, tak by za to třeba i zabili. Někdy poznám podle toho, jak koukají, co mají za lubem, tak si radši dávám pozor.

Jak tvá romská identita ovlivňuje tvůj život?

No, já se snažím neházet všechny do jednoho pytle, některý jsou fajn. Ale neberu si je hned k srdci, musím je nejdřív poznat, ožukat se. Někdy je těžký se v tom vyznat, protože ze začátku se občas někdo tváří, jakože je zlatíčko, ale pak po mně třeba chce hned peníze. A u někoho je to naopak, že mi je třeba nesympatickej, ale pak zjistím, že mi třeba naopak pomůže on. Takže se tak snažím trochu pracovat i se svýma předsudkama a rozlišovat to že každé je prostě jiné.

Ale musím být obecně taková opatrná, protože chci pomáhat těm, co jsou ve stejný situaci jako jsem byla já.

Co by sis přála do budoucna?

No hlavně normální klidný život a mít to svoje. Už jsem něčeho malinko dosáhla, ale vím že z tadyma (z ubytovny) třeba taky budu muset jít. Ale vím, že teď mám něco, co jsem dlouho neměla, nějakou trochu jistotu. A toho si teď vážím. A pak prostě třeba přijde ten byt, na kterej teď čekám. A pak ta práce, ať se mám líp než teď a můžu se třeba někam podívat a neživořím. Bylo by super se moct třeba někam podívat, mám ráda cestování.

Anežka

Jak byste se představila?

Jsem maličká, tmavovlasá, je mi 41 let. Mám tři děti, ale nemám je momentálně u sebe. Snažím se je dostat k sobě, ale je to těžký. Mám ráda hudbu, tanec, malování. Taky ráda pomáhám jiným.

Myslím, že ostatní by o mě řekli, že mě mají rádi. Říkají o mě, že jsem moc hodná a že mám velké srdce. Taky o mě říkají, že bych si zasloužila větší štěstí, než mám.

Jaká je vaše zkušenost s bezdomovectvím?

Na ulici jsem devět let. Přišla jsem k tomu tak, že když jsem přišla do Prahy, měla jsem tu práci a bydlela jsem na ubytovně. Ale pak mi neplatili tak, jak měli. Tak jsem pak chodila z jedné práce do druhé, ale tam se to taky dělo, taky mi platili málo. Pořád mi lhali a lhali. Neplatili mi tolik, co slíbili. A tak jsem pak zůstala venku na ulici. Od té doby jsem venku. Na noclehárny chodím někdy, ale teď ne (leden 2025).

Jak vypadá váš den?

Ráno vstanu, dám si cigáro, když něco mám, tak se najím. Ustelu postel, nebo teda matračku s dekou, kterou mám pod mostem. A pak se buď vozím tramvajemi, nebo se jdu ohřát do Palladia. Když je otevřené komunitní centrum (pozn. NDC Komunitní centrum Jako doma), tak jdu tam, něco si tam navařím, umeju se tam. A když je zavřené, tak chodím sem a tam po městě. Dneska je komunitko zavřené, tak se půjdu zahřát do Palladia.

Jaké pro vás je hledat si práci?

No s prací je to těžký. Hledám, snažím se, ale marně. Vždycky mi řeknou "zavoláme, dáme vědět". Ale to jsem zkoušela už dvacetkrát nebo třicetkrát a nikdy se neozvali ani nezavolali, nedali vědět. Je to těžké s tou prací. V komunitku mi pomáhali něco hledat a kamarádi mi pomáhají, ale je to marné. Práce je málo, říkají, že mají plno nebo že nemají prostředky na to. Nechávám jim číslo a nic. Je to hrozný. Člověk by i chtěl, dostat se z ulice, ale nemá ty možnosti.

Jaké je pro vás hledat si bydlení?

S bydlením je to úplně... to je ještě horší než s prací. Když nemám práci, nemám ani bydlení, z čeho bych to platila. Neberu žádnou podporu, nejsem zaměstnaná a bydlení se platit musí, bez peněz bydlet nemůžu. Ani se nepokouším bydlení hledat, protože nemám prostředky.

Co vám dělá radost?

Radost mi dělají moje děti a moje partnerka. Je to lepší ve dvou. Radost by mi ještě udělalo, kdybych měla bydlení, práci a děti u sebe. To by bylo krásně.

Vnímáte se jako Romka?

Ano! A jsem na to hrdá a pyšná! Jsem ráda, že jsem Romka. Mám srdce tam, kde má být. A za to může výchova mojí mámy a to, co mě naučila jako Romku. Jsem na to hrdá. Nechtěla bych to vyměnit za nic. Máma mě naučila, jak se mám k lidem chovat - ke starším, k mladším, k dětem, k chlapům i k ženám. Naučila mě dost věcí - být dobrá a být vděčná za to, když někdo pomůže. A když pro mě někdo něco udělá, tak abych mu to oplatila.

Jak vás to ovlivňuje? Co to pro vás znamená?

Díky tomu, že jsem Romka, jsem taková jaká jsem. Dlouho jsem si to neuvědomovala, ale když mi lidi pořád říkali, že mám velké srdce a že jsem dobrá a že si zasloužím něco víc, než mám, tak jsem si uvědomila, že to tak asi fakt je. Nemyslím si teda, že jsem až tak úžasná, ale ostatní mi to pořád říkají a připomínají... no tak něco na tom asi bude. Jsem ráda, když někomu můžu udělat radost.

Co byste si přála do budoucna?

Nejvíce ze všeho mít děti u sebe. Mít svoji životní lásku u sebe. Mít práci. Mít bydlení. Mít klid. Žít už konečně jako člověk. Starosti, problémy, to aby bylo už vyřešené... prostě se mít líp.

Agáta

Jak by ses nám představila? Co by o tobě řekl ostatní?

Je mi 47 let, jsem trans žena a bydlím na městské ubytovně, kterou má na starost Centrum sociálních služeb Praha a sociální služba Jako doma. Sama pracuji v sociálních službách. Myslím si, že na ostatní působím jinak nebo zvláště, protože jsem trans, ale záleží na konkrétním člověku, zda mě přijímá, nebo ne. Záleží na tom, jak je vnímavý. Starší lidé tomu často nerozumí, někteří mladí mě ale taky nechápou.

Jakou máš zkušenost s životem bez domova?

Se životem bez domova mám velkou zkušenost, jsem na ulici od 19 let. Bydlela jsem po squattech nebo ubytovnách, po noclehárnách. Dostala jsem se na ulici tak, že mi zemřela maminka a bratr vyměnil zámky. Svoje osobní věci jsem našla přede dveřmi. Sourozenci mě nikdy nepřijímali takovou, jaká jsem. Když maminka žila, držela nade mnou ochrannou ruku, ale když zemřela, tak byla smůla.

Velký posun u mě nastal v posledních pěti letech. Přehodnotila jsem veškeré svoje priority, změnila svoje kamarády a díky tomu jsem se dostala tam, kde jsem - z ulice asoň na městskou ubytovnu. Se starými přáteli se někdy potkám, ale už s nimi netrávím tolik času jako dřív. Myslím si, že každý dokáže změnit svůj život, musí ten člověk chtít. Samozřejmě je to individuální, třeba u starších lidí je to těžší, v šedesáti už je těžké život měnit. Ale pokud je mladší a je mu třeba 40, tak to ještě jde.

Jak vypadá tvůj běžný den?

Můj běžný den se teď hodně změnil s tím, že teď chodím do práce. Ráno vstanu, proběhne hygiena, obleču se a večer přijdu domů okolo deváté. Pracuji na dvanáctihodinové směny. Takhle pracuji čtrnáct dnů v měsíci, někdy mám i noční.

Když mám volný den, tak nabírám psychickou i fyzickou sílu nebo řeším různé lékař, kteří mi pomáhají v procesu tranzice.

Jaké pro tebe je hledat si práci?

Bylo to pro mě těžké, ale v tuto chvíli to neřeším, protože jí zrovna mám. Víím ale, že si budu muset hledat novou práci během cca měsíce. Ale když jsem byla v procesu hledání práce, rozesílala jsem odpovědi na pracovní nabídky, odpovídala jsem samozřejmě v ženském rodě, a když jsem přišla na pohovor, koukalx na můj vzhled, že jsem trans. Samozřejmě někomu mohlo vadit i že jsem Romka a mohlx mít předsudky i kvůli tomu. Můj zdravotní stav hledání práce také nenahrává - mám hodně zdravotních omezení. Když jsem to takhle upřímně nějakému vedoucímu řekla, tak jsem pro něho byla nepotřebná. Vybral si pak někoho, kdo má míň zdravotních omezení a kdo se mu jevil víc "spolehlivý". Nejdelsí období, kdy jsem nemohla najít práci, bylo to třeba půl roku až rok.

Jaké pro tebe je hledat bydlení?

Bydlela jsem na noclehárnách či ubytovnách či na azylovém domě. Bývala jsem tam v menších, jednolůžkových pokojích, v tom mi vyšlx vždy vstříc kvůli tomu, že jsem trans, aby třeba nedošlo k nějakému konfliktu. Většinou jsem na tom trvala a hodně jsem na to upozorňovala. Když to nevyšlo, poslalx mě na jinou noclehárnu či jinou ubytovnu. Většinou to ale vyšlo.

Co ti dělá radost?

Dřív mi dělaly radost různé maličkosti, ale teď mi dělá radost hodně věcí z práce. Když se mi třeba povede dostat klienta do azylového domu, najdu mu lékařx nebo mu najdu práci. To mi dělá strašnou radost. Nedávno se stalo, že klient šel do práce, kterou jsem mu našla, a v ten den mi přišel říct, že se mu tam líbilo a že byl zaměstnavatel taky moc spokojený. Tak to mi v ten den udělalo moc velkou radost. Dalo by se říct, že jsem z toho měla takovou radost, jako když mi u komise řeklx, že mi schvalují operaci.

Než jsem byla zaměstnaná, měla jsem radost z každého zlepšení zdravotního stavu nebo jako asi každá žena, když jsem dostala parfém. Raduju se taky z každého nového dne.

Vnímáš se jako Romka?

Jako Romka se nevnímám. Nebyla jsem tak vychovávána a s romskou komunitou se téměř nestýkám. Ty romské zvyky neznám, ani neumím romsky. Romů jsem se vždy stranila, když třeba bylx v hloučku. Doma jsme romsky vůbec nemluvilx a romská identita pro nás nebyla vůbec žádná téma.

Když si někdo myslí, že jsem Romka, zároveň se diví tomu, že mám plynulou a spisovnou češtinu. Nikdy jsem se ale nesetkala s rasistickými urážkami na svou osobu.

Myslím si, že jako dítě jsem ale diskriminaci zažila. Učitelka na základní škole romské děti hned cpala do zvláštní školy s tím, že jsou "pomalejší". To se tedy týkalo i mě. Vzpomínám si, že mě ta učitelka neměla ráda. Ale jestli to bylo, protože jsem Romka, nebo že už tehdy na mě viděla, že jsem "jiná" (=trans), nevím, to už si nepamatuju.

Co by sis přála do budoucna?

Aby operace dobře dopadla, abych našla návaznou práci a aby všichni byli šťastný a chovali se k sobě slušně. Politiku nemůžu změnit, ale přeju si, aby si každý uvědomil, že úsměv pro toho druhého nic nestojí.

Helena †

Jak byste se představila?

Bydlím v Praze a pracuju jako security. Ostatní by o mě řeklx, že su debil. Občas mě napadne taká píčovina. Nemůžu bejt bez práce, ráda pracuju, nemůžu bejt jen tak doma a čekat. A jako koničky, to jsem měla psy. Měla jsem labradora s vlčákem a pak křížence. Ale pak jsem jezdila do práce, tak už jsem pak neměla čas. A taky fandim Baníku! Baník more!

Chtěla bych modrou mikinu Baník, ale tu nemůžu nikde sehnat. Když jsem ji sháněla tady v Praze, tak se mi pán smál, že bych dostala asi přes držku.

Jaké jsou vaše zkušenosti s životem bez domova?

Na ulici jsem byla celkem asi dva dny, pak už jsem měla vřdycky u koho přespat. A bylo to nepříjemný, no. Teď, když jezdím pracovně po republice, tak třeba u někoho přespávám, ale je to takový divný, nelíbí se mi to, ale nechci si platit penzion.

O bydlení jsem přišla tak, že jsem před třema rokama prodávala Nový prostor, protože jsem neměla jinou práci. Pak jsem se seznámila s nějakým týpkem, kterej mi dohodil práci na vánočních trzích. To bylo v Olomouci. Ale pak zavřeli trhy, protože byl covid, tak jsem se rozhodla, že pojedu do Prahy. Opustila jsem tam svůj pokoj v bytě, kterej jsem si pronajímala. A kámoška pak z těch trhů mi nabídla bydlení v Praze. Začalo to tak, že chtěla, abych jí platila nejdřív 12 000 Kč jednou za měsíc, ale pak jednou za dva týdny a pak jednou týdně. Ale kde jsem to měla brát, že jo. Pak mě vydírala, tak jsem z toho bytu odešla, a ona mi pak psala SMSky a furt mi volala. No a pak jsem se seznámila s týpkem, kterýho jsem potkala na nádraží, a ten mi dohodil práci u filmu za covidu. A to jsem i bydlela na humanitárním hotelu pro lidi bez domova, který byly v covidu zařízený, pak jsem se přesunula na ubytovnu na Harfě. Tam byl ale problém s dávkama, trvalo asi tři měsíce, než přišly, tak mě odsud vyhodilx. Tak jsem šla pak na ubytovnu na Armádu spásy a pak jsem šla sem. Strašně se mi tady líbí a nechcu odejít. I když to má nějaký mouchy.

Jak vypadá váš běžný den?

Ráno vstanu, jdu si zapálit, a když mám práci, tak jdu do práce, když ne, tak lítám po doktorách. Když jdu do práce, tak mívám dvanáctky nebo čtyřřadvacítky. Dělam security. V nejbližší době mě čeká Jizerská padesátka. Čtyřřadvacítky zvládám celkem blbě, většinou se z nich pak skládám tak tejden, ale mám tam 160 Kč za hodinu, tak jsem aspoň finančně spokojená. A v létě jsem se takhle pracovně podívala na Olympiádu a to bylo super, to byl i zážitek. Ta práce mě fakt baví, jinou bych už nechtěla.

Jaké pro vás je hledat si práci?

Co se týče práce tak jsem v pohodě, ty vánoční trhy a security mě uživí, teď nehledám nic jinýho.

Jaké pro vás je hledat si bydlení?

Já zatím nehledám, věřim tomu, že tady na ubytovně ještě chvílku vydržim, jinak s tím mam problémy, kvůli svojí barvě. Koukaj na mě, řeknou že mi zavolaj, řeknou, že je to obsazený nebo to daj někomu jinýmu, nebo že chcou tři nájmy dopředu. Chvilí sem taky bydlela se spolubydlícíma, to jsem bydlela s lidma, co studovalx Erasmus a to bylx spokojený, i jsme se trochu kámošilx a chodilx na procházky a tak.

Jo a taky můj doktor je rasista. Hrozně mě urážel za to, že lidi jako já nechoděj do práce a že nic neděláme. Tak už k němu nechodim. Seru na něj. Škoda, že to nemam nahraný.

Co vám dělá radost?

Vidět psy spokojený! A když jdu do práce, tak mi to dělá radost. Když odsud můžu vypadnout. A Baník!

Vnímáte se jako Romka?

Ne. To sem jenom opálená ještě z toho slunka. Se loupu pomaloučku, nevidíte? To ještě potrvá chvílku, tak sto let. A až se oloupu, tak budu bílá. Lidi mě často s Romama spojujou, ale já su rasista, protože dělají všude ostudu. Všechno nám kazej a musíme trpět za ně. Kvůli tomu jak se chovaj, tak nás strkaj do jednoho pytle.

Sere mě, že mě s nima spojujou. Proto říkám, že sem rasista, protože mě to sere, když já se snažim. Psychicky mě to ovlivňuje dost, když někam jdu a vim že to dopadne ještě hůř než špatně.

Co byste si přála do budoucna?

Zatim nic. Dobrou práci, která mě baví, krásné ubytování. Ale časem možná stabilnější to ubytování. Nějakej byteček bych chtěla, třeba 1 + 1, nic moc velkého a ne moc drahého. A kéž by to bylo jednou moje, abych si mohla dělat co chcu a aby mi tam nikdo nelezl.

** Bohužel během přípravy tohoto zinu paní "Helena" nečekaně a náhle zemřela po výkonu jedné z dlouhých směn, které v rozhovoru zmiňuje. Tato zpráva nás silně zasáhla.*

Budeš nám chybět, H. Jsi nám připomínkou toho, že systémové nerovnosti si na životech zranitelných často vybírají tu nejvyšší cenu.

Dominik

Ahoj Dominiku. Mě by nejdřív zajímalo, co bys o sobě řekl ty a co si myslíš, že by o tobě řekl někdo jiný, lidé z tvého okolí. Takže, co bys o sobě řekl, Dominiku?

Ok, tak jedna věc je, že jsem Dominik.

A potom, co mi připadá důležitý, ale to je takový situační, že pomalu spěju ke třicítce. A vůbec mě to nestraší a nejsem z toho nijak v depce jako všichni kolem mě, kterým je stejně. Každý rok řeší, že jsou o rok starší, jak je to hrozný, tak u mě je to naopak. Já si říkám, že se konečně cítím jako dospělý.

Ty jsi dost člověk Netflix a postýlka, ne?

Jo, jo. Mám vlastně takový dvě roviny. První je Netflix and chill a druhá party, tanec, parket, ať už s alkoholem, nebo bez, ono je to ve finále jedno. Dokud tam je dobrá hudba a parket.

A pak je pro mě důležité, že jsem sociální pracovník a že se dlouhodobě věnuju chudobě a krizi bydlení.

A co by o mě řekl ostatní?

Já si myslím, že první, co si běžní lidi řeknou, je ,no jo, Dominik je gay a Rom". Protože je to pro ně nějak hrozně určující pro představení člověka. Ale kdyby se někdo zeptal lidí, co mě opravdu znají, jaký je Dominik, tak si myslím, že by říkali, že, no, to je otázka...

... doufám, že by říkali, že jsem příměj.

Potvrzuju.

Že možná si občas neberu cavyky. Zároveň že hodně nad věcma přemýšlím, analyzuju, kritizuju za cílem dělat svoji práci co nejlíp.

Myslím, že část lidí by řekla, že jsem extrovert a že se hodně a nahlas projevuju a že jsem rád vidět a slyšet. A část z nich by snad i řekla, že to nedělám, abych se nějak sebezprezentoval, ale aby nějaké názory byly vyslyšeny. Takže tak.

Vidíš, to bych přesně o tobě řekla. A co by o tobě řekl Hyperion?

Dává mi jídlo. Hraje si se mnou. Mohl by se mnou chodit na delší procházky. A mohl by mě pouštět častěji z vodítka.

Ty jsi teď hodně času strávil v přímé práci ale i v koordinačních pozicích v Armádě spásy. Vnímáš nějaké rozdíly mezi romským a bílým bezdomovectvím nebo při práci s lidmi s nízkými příjmy v kontextu bydlení? Jsou tam nějaké rozdíly a myslíš si, že pokud tam jsou, že je potřeba se na ně při práci zaměřit?

Já to vztáhnou od jednotlivce k systému. Bílí i Romové jsou lidi, kteří zažívají stejné věci, mají podobné zkušenosti, prožívají je a projevují se podobně.

Pokud vnímám rozdíl na úrovni jednotlivců, tak je to, kdo všechno s kým vším souvisí. U bílého jednotlivce to bývá ten člověk a maximálně jeho partner, partnerka a tam to dost často končí. Děti tam můžou hrát roli, nemusí, buď jsou někde v instituci, nebo u příbuzných.

Kdežto u Romstva pracuješ fakt se skupinou lidí. Když pracuješ s jedním člověkem, tak víš, že za ním je velká skupina lidí, nejen rodina, ale i jeho komunita, ve který se pohybuje, což už je v něčem náročnější, protože řešíš vícero lidí naráz, ale fakticky pracuješ s jedním člověkem. To mi připadá jako největší rozdíl, který jsem kdy zažíval.

Jasný.

Potom, když se posuneme z individuální roviny do systémové, tak vnímám i rozdíl v přístupu sociálních služeb, kde probíhá ať už vědomý nebo nevědomý rasismus. Často třeba stačí, když je člověk trochu hlučnější a už jede napomínání, pak zákazy, on na to reaguje a roztočí se takové kolečko zákazů a agrese. Myslím si, že to je i tím, že se v těch službách aktivně nepracuje s tím, že ten Rom možná nebyl v dětství vedený k tomu být tak disciplinovaný, zato byl vedený třeba k většímu prožívání emocí, k víc prořízlý puse než třeba ti Neromové, kteří docházejí do služeb, kteří jsou o dost víc disciplinovaní.

A pak ten přístup obecně. Prostě společnost je rasistická.

Často se setkávám s tím, že když romští klienti chtějí nastoupit do práce, tak barva kůže může být problém, pokud to nejsou pozice, kde lidi moc nechtějí pracovat a hlavní pracovní síla jsou Romové a cizinci. A i když ten člověk pracuje, má nějaké peníze na kauci, tak obrovský problém je bydlení.

S jednou klientkou jsme třeba řešili, že se úplně vymódila, aby majitel neměl pocit, že tam má Romku, ale nějakou paničku se stabilním příjmem. Nebo u jedněch klientů, starších Romů, šel na prohlídku kolega, který byl normálně Nerom a předstíral, že je jejich synovec.

To jsou takový hrozně divný scénáře, který musíme vymýšlet, když víme, že to bydlení jinak nedostanou, protože jsou Romové. Zároveň mám i zkušenosti s hledáním bydlení od kolegů, kteří jsou Romové. Kolegyně je Horváthová, tak na inzeráty odepisoval její partner, který má český příjmení. Protože když psala ona, tak nikdy neodpověděl. To jsou takový klasiky.

Jo, o tom jsem bohužel hodně slyšela. Myslíš si, že jsou nějaké možnosti (kromě toho, aby lidi přestali být rasisti), který by pomohly v sociálních službách tomu, aby tam Romové a Romky nebyly tak marginalizovanx, třeba školit pracující v sociálních službách v přístupu k Romům a Romkám, nebo by to mělo být něco, co někdo, kdo pracuje v sociálních službách automaticky má?

Já si nemyslím, že to musí být automatický, protože každý máme jiný životní zkušenosti a když jsou pro někoho fakt špatný, tak je to hodně přirozený proces, generalizovat, a naopak to chce hodně práce s tím přestat.

Hrozně důležitý je podle mě diverzifikovat pracovní kolektivy a zahrnovat v nich Romstvo a zástupce všech možných skupin a obecně o tom složení týmů přemýšlet. Klienti se pak můžou vztáhnout k někomu z týmu a navázat úspěšnou spoluprací, cítit pochopení a důvěru. Zároveň to vytváří větší citlivost i u ostatního pracovníctva...

Mně se to líbí, já jsem pro. Setkáváš s rasismem v sociálních službách i mezi klientstvem?

Jo, tak to je jasný, protože fake news jedou, i když už jsou 30 let starý, tak se pořád omílají. Přesně takový to, tenhle má na dávkách víc než já... A lidem, kteří jsou něčím jiný, a je jedno čím, třeba tím romstvím, pohlavím nebo jakýmkoliv hendikepem, se neodpouští nic.

Co pozitivní diskriminace?

S tím se jako Rom na vedoucí pozici v sociálních službách setkávám dost. Dávají mě na piedestal, jsem superhrdina, vzor celý komunity... Ale to jsou věci, který se spousta ani neuvědomuje, takže to nějakým způsobem nešejmuju, ale děje se to.

To určitě. Ještě by mě zajímalo, jestli se setkáváš s tím, že by lidi svoji romskou identitu popírali nebo maskovali, mluvil jsi o tom třeba při tom hledání bydlení... Děje se to třeba i v sociálních službách?

Děje se to všude a myslím, že to řeší každej Rom, Romka, Romstvo a že to procházení, ten passing funguje všude, že v nějaký situaci se vztahuješ k romství a v jiný ne. Někde to dáváš na odív a někde to skrýváš. Já sám to dělám pravidelně. Dřív jsem to dělal hodně často a nikde jsem se nepřiznával k romství kromě rodiny. Teď už to mám v sobě vyřešený, ale zároveň jsou situace, kdy to skrývám, třeba na různých jednáních na úřadech, v institucích nebo v situacích, kdy vím, že mi to bude spíš škodit než na opak.

Paní u vás můžou být typický příklad toho, kdy v jedný situaci jsem Romka a v jiný situaci se nehodlám k romství přiznávat, protože se v ní necítím bezpečně. Neznám ve svém okolí Romstvo, který by to nedělalo.

Ty teď končíš práci v Armádě spásy, kde jsi dělal spoustu let, teď naposled vedoucího sociálních služeb, a mě by zajímalo, jak vypadal tvůj typický pracovní den?

Co je hrozně určující v rámci mého dne, tak jsou schůzky, jedna schůzka za druhou. Ráno, kromě toho, že otevřu oči, tak musím vyvenčit psa a potom si dělám věci kolem osobního života, kdy si chci aspoň ukrást kousek klidu v tom dni. Pak jdu do práce a mám jednu schůzku za druhou. Jsou to interní schůzky s dalšími koordinátory nebo vedoucími, s klienty,

s lidma z přímé práce, pak jsou to schůzky jako přesně s různýma jakoby úředníky nebo politiky, podle toho, co je na agendě.

Pak tam samozřejmě je i nějaká administrativa, která se týká primárně projektů, takže je to různá evidence, psaní projektů,... Zároveň jsem tam měl ještě sociální síť, ale to spíš kvůli tomu, že jsme neměl člověka, který by to řešil, tak to spadlo na mě, protože jsem byl jeden z nejmladších lidí, který to uměl používat. To je takový typický pracovní den, kdy potom v ideálním případě končíš v pět hodin a máš volno, ale já mám problém si určit pracovní hranice, takže se mi to přelejvalo ještě dál do toho dne, kdy jsem si vzpomínal, že jsem něco nedodělal. Někdy jsem se udržel a nesáhl na to a někdy jsem se neudržel a šel jsem to dodělat.

Tady bych rád zmínil, že co se v práci vztahuje hodně k romství, je každodenní disciplinace. Je to hodně o tom se neprojevovat přirozeně v bílým světě. V hlavě mi často jede „nic neříkej, drž hubu, tady se neprojevuj nebo to řekni jinak, ...”

Ty emoce ve mě vřou. Často jsem to řešil s kolegy, kteří se taky nějak vztahují k romství, že pro nás není dobrý se ozývat v nějakých situacích a ukazovat svou romskou stránku, ale disciplinovat se, abychom pasovali do toho bílýho světa.

To musí být vyčerpávající.

Částečně je, ale člověk si to tak zinternalizuje, že pak je spíš vyčerpávající se dostávat z toho bludnýho kruhu ven a vracet se ke svému romství a umět ho prožívat autenticky.

To je zase práce navíc! Setkal jsi se někdy ty osobně s diskriminací na trhu práce? A setkal jsi se někdy s diskriminací na trhu s bydlením?

Zjednodušený odpovědi jsou ne a ne, ale má to svoje specifika. Myslím si, že na trhu s prací ne, protože jsem hodně světlý Rom, takže to není o tom, že bych nebyl diskriminovaný, protože jsem potkával samý super prostředí, ale proto, že to na mě nebylo poznat.

Ty vlastně ani nemáš romský příjmení.

Nemám ani romský příjmení, přesně tak. Moje kořeny sahají do Německa, k německým Romům, a zároveň do všech světových stran, jako to má vlastně úplně každé, žejo. Tím, že jsem světlý, tak jsem to nikdy neměl možnost zažít.

Bydlení jsem zatím řešil jenom dvakrát. Jednou jsem bydlel v domě kamarádky a spolužačky, která to věděla a zároveň studovala sociální práci, takže tam to nebyl problém.

A po druhé jsme to řešili přes mailovou komunikaci, kde jsem spoléhal na to, že nemám romské příjmení a na to, že partner je doktor. Plus jsem zase spoléhal na to, že nejsem tak tmavý, takže to jako málokdo pozná. A určitě ne takový stereotypní Čech, který viděl Roma z rychlíku.

Tak já se zeptám na něco hezčího. Co ti dělá radost?

Dělá mi radost, když si dokážu naplánovat život tak, že mám práci a osobní život a jsou to dvě rozdělené věci, obě si je užívám a vím, kdy která z nich začíná a končí. A když koukám do toho osobního života, tak jsou to ty obyčejné věci, jako že máš prostor a chuť si číst. Ne, že čteš knížky, ale že máš prostor a chuť. Protože čím jsem starší, tím víc si připadám, že na to mám míň prostoru a chuti. A nebo takovýto, kdy se jenom válíš a odpočíváš, tak to mám hrozně rád. A trávit čas se psem a partnerem, když se partner teda rozhodne, že upřednostní mě oproti práci.

Jasně, takže ti dělá radost, když se ti to podaří u sebe a ještě větší radost ti dělá, když to zvládne Matěj.

Je to tak, přesně. A v práci mi dělá radost, když nám ty projekty vyjdou a mám možnost dělat zajímavé věci, který vůbec nemusej být inovativní, úplně stačí, že se dělaj pořádně. Uvedu to na příkladu: Když se povede otevřít třeba malý nízkoprahový denní centrum, kde pracujou lidi, kteří to mají srovnaný v hlavě, a vytváří se tam hezká komunita. Nic inovativního to není, klasická sociální služba s klasickým financováním s úplně normálními zaměstnanci, ale vytváří se tam krásné věci a lidi odtamtud odchází bydlet, protože tam je prostor, čas a komunita.

To je krásný. Vnímáš se jako Rom, Dominiku? A co to pro tebe znamená?

Já jsem měl s romstvem hrozně složitou cestu a myslím si, že to u Romstva není nic výjimečného. Spousta romských rodin se od něj snaží odpoutat a nese si s sebou nějakou stud. To potkalo i naši rodinu. Čím dál jsme od romství mohli bejt, tím jsme byli. Člověk si pak začne postupem času uvědomovat, že to tam je, a začne bejt zvědavěj, tak to začne zkoumat. Do nějakých osmnácti bych řekl, že Rom nejsem, v osmnácti, devatenácti jsem začal objevovat nějakou vnitřní potřebu a přicházel jsem s tím tématem do kontaktu, tak jsem se k tomu začal přibližovat, a teď už bych se jako Rom identifikoval. Ale fakt to byla hrozně dlouhá cesta, kdy jsem si to vůbec neuvědomoval, pak jsem si ho začal uvědomovat a aktivně ho negovat, pak jsem začal objevovat nějakou vnitřní zvědavost a přibližovat se k tomu. Takže jo, vlastně dnes bych řekl, že jsem Rom.

A co to pro mě znamená? Vůbec nic to neznamena.

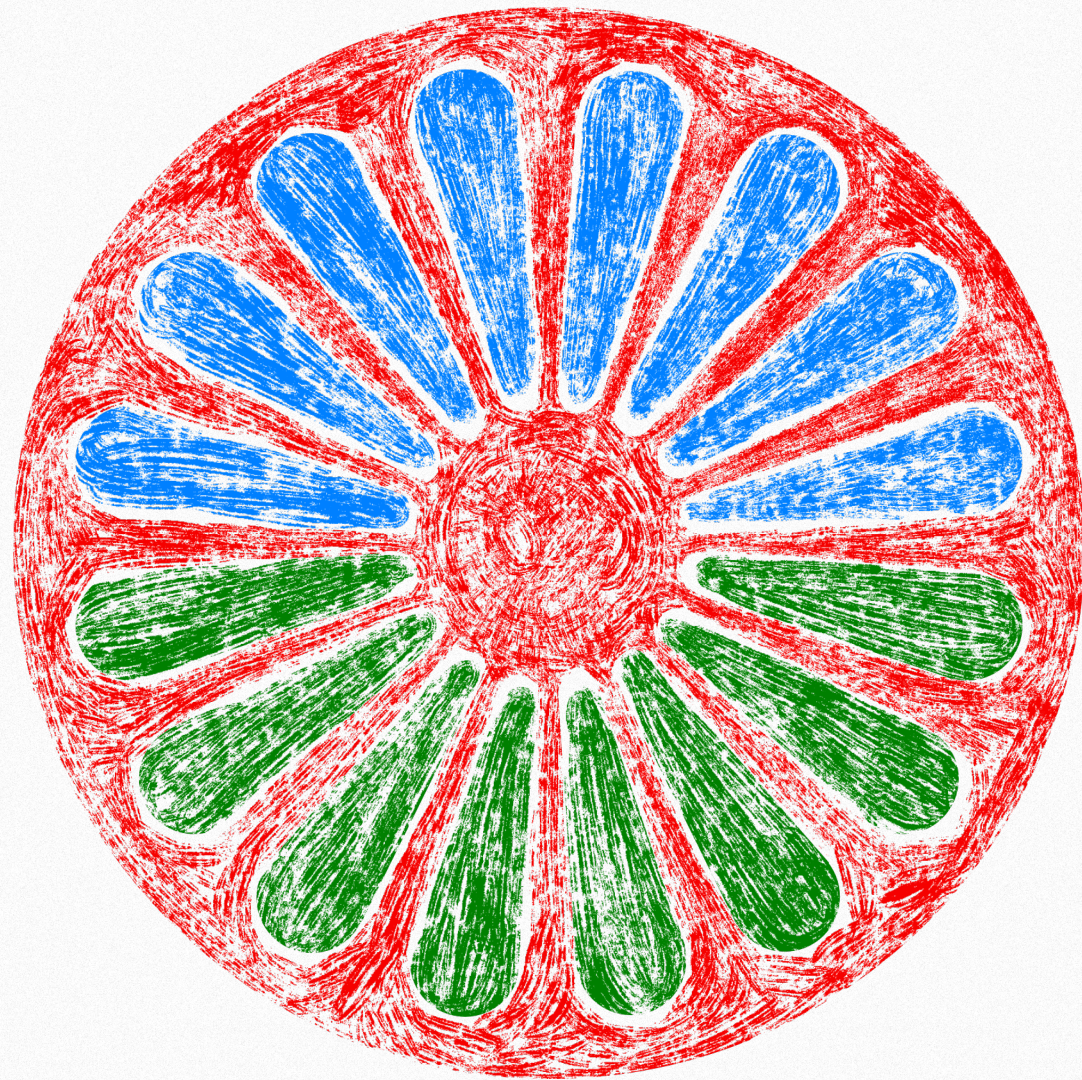
Jenom to, že jsem součástí skupiny lidí s nějakýma společnýma atributama, s nějakou společnou minulostí a historií, ale nijak mě to neurčuje. Je to nějaká nálepka, kterou vnímám tak, že jí chci mít a to je všechno.

A co by sis přál do budoucna?

Já bych si přál spoustu věcí. Když začnu od nějakých těch malých cílů, tak bych si fakt přál, aby se já, moje rodina a společenství lidí, ve kterým se pohybuju, nebál o budoucnost a byl stabilní. To bych si hodně přál. Myslím si, že to jsou věci, na kterých můžu pracovat, protože jak jsem říkal předtím, tak mě úplně nedefinujou ty systémové překážky, dokážu procházet skrz.

A když půjdu k těm velkým cílům, tak bych si hodně přál, abychom zvládl vybudovat společnost, kde bydlení je lidský právo, kde lidi budou bydlet a když nebudou, tak bude existovat systém, který jim dokáže pomoci a dostat je zpátky do bydlení. Zároveň bych si přál, aby začala efektivně fungovat preventivní sociální práce, aby když člověk jde do prdele, aby ho ten systém dokázal zachytit dřív, než bude pozdě.

V tom světě chci žít s tebou.

**Zin s příběhy žen se zkušeností
s bezdomovectvím, které
spolupracují**

s organizací Jako doma

- Homelike o.p.s.,

zpracovaly Martina Cahová,

Aneta Makovská, Olga Pek

a Tereza Táborská.

Graficky upravilx @zamolex.

Brožura vznikla v rámci projektu

Silnější Jako doma

– silnější podpora pro Romky

v sociální tísní

(CZ.03.02.03/00/22_042/0001467)

zaměřeného na budování kapacit

proromských organizací.

Projekt je financován Evropskou unií.

